

FİLM ÇEVİRİSİNDE ALTYAZI
Translation in Movie Subtitles

Tahsin AKTAŞ

Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
tahsinak@nevsehir.edu.tr

Derya OĞUZ

Dr., Milli Eğitim Bakanlığı Ar-Ge Birimi
Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü
deryaoguz06@yahoo.com

Öz

Bu araştırmada çevirinin özel bir türü olan alt yazının özellikleri ve her bir boyutu bilimsel literatürün ışığında değişik filmlerden aldığımız somut alt yazı örnekleriyle tartışıldı. Bu arada alt yazı kavramı, yabancı dildeki diyalogların (repliklerin) sınırlı bir sürede izleyici tarafından okunarak görüntüyle eş süremde ilişkilendirilmesi olarak tanımlandı. Bu çeviri yönteminde izleyicilerin bir taraftan görüntüyü izlemek, diğer taraftan da alt yazıyı okumak zorunda olduğu vurgulandı. Araştırmanın akışı içinde alt yazının oluşumuyla ilgili ileri sürdüğümüz hipotezleri verdiğimiz değişik örneklerle kanıtlanmaya çalışıldı. Sonuç olarak çevirmenlerin filmdeki replikleri hedef dile biçim ve içerik açısından en doğru bir şekilde aktarmak ve bunu yaparken ekrandaki yer sorununu ve görüntüyle birlikte zaman uyumunu da dikkate almak zorunda olduğu belirtildi.

Anahtar Kelimeler: Film çevirisi, altyazı, eşdeğerlik

Abstract

In this study, the features and each dimension of subtitle, a special type of translation, were discussed within the scope of scientific literature by providing the concrete subtitle examples taken from various films. Meanwhile, the concept of subtitle was defined as relating the dialogues in the foreign language to the image by reading simultaneously. In this kind of translation, it was emphasized that audiences not only have to watch the images but also read the subtitles. The hypotheses regarding the formation of subtitles were tried to be proven by the various examples provided within the course of the study. In conclusion, it was stated that translators need to translate the lines to the target language correctly both in form and content by keeping in mind the problem of space on the screen and timing with the image.

Keywords: Movie translation, subtitle, equivalence

Alt yazı, televizyon ve sinemada özellikle yabancı dilde çekilmiş, orijinal seslendirmesi olan filmlerde diğer dillerdeki izleyicilerin filmi seyredirken filmin altındaki yazıyı okuyarak filmde geçen diyalogları ve

filmin konusunu anlamasını sağlayan görsel bir yöntemdir. İngilizcede “Subtitle”, Almancada “Untertitel” olarak ifade edilen alt yazı kavramı kendi başına bir takım kural, kaide, teknik ve ilkeleri olan film çevirisinin, bir başka deyişle görsel, işitsel çevrinin en eski şekli olarak kabul edilmektedir. Sessiz film döneminde alt yazı, ara yazılar şeklinde kullanılmıştır. 1929 yılından itibaren, ilk sesli filmlerin yabancı ülke izleyicileriyle buluşmasıyla, film çevirisinde, alt yazı ve dublaj yöntemleri ön plana çıkmıştır¹. Çevirmen bu çeviri türünde sadece normal bir yazının çevirisinde uğraştığı biçim ve içerik aktarım sorununun dışında, alt yazının ekranda görüneceği yer ve zaman uyumu süreçlerini de göz önünde bulundurmak zorundadır. Özellikle orijinal metindeki diyalogların (repliklerin) zaman sorunundan dolayı biçiminden ziyade, içeriğinin aktarılmasına ve bu içeriğin de izleyici tarafından belli, sınırlı bir sürede okunup, görüntüyle birlikte anlaşılmasına imkan verecek şekilde düzenlenmesine büyük özen gösterilmelidir. Başka bir deyişle alt yazı çevirisi, yalnızca içeriği aktarmaktan ibaret olmayıp, görüntüyle sesin uyumlu hale getirilmesidir aynı zamanda. İzleyici açısından baktığımızda izleyicinin görüntüyü göz ardı etmeden, alt yazıyı okuması için yeterli bir süreye ihtiyaç olduğu sorunu ortaya çıkmaktadır. İzleyici bir taraftan görüntüyü izlemek, diğer taraftan da alt yazıyı okumak durumundadır. Bilimsel literatürde alt yazının en fazla 2 satırdan oluşması ve her satırda en çok 35 sözcük ve noktalama işaretinin bulunması gerektiği vurgulanmaktadır².

Lambert, alt yazı çevirisini irdelerken, alt yazı çevirilerinin ekrandaki yer ve zaman sorunundan dolayı kaynak metnin içeriğini kısaltarak özet biçimde yansıttığını belirtmekte; bu arada izleyicilerin de bir taraftan alt yazıyı okumak, diğer taraftan da diyalogları dinlemek zorunda olduğuna işaret etmektedir³. Aynı görüşü paylaşan Brondeel de alt yazı işleminde izleyicilerin özellikle okuma ve dinleme becerilerinin ön plana çıktığını ve bu iki becerinin alt yazı vasıtasıyla geliştiğini hatırlatmaktadır⁴. Film çevirisinde söz konusu olan alt yazının bu özelliği simultan çeviri yöntemiyle benzerlik göstermektedir.

¹ BAKER, M. (Ed.) 1998: **Routledge Encyclopedia of Translation Studies**. (First edit). London & New York: Routledge. 317.

² JUNGST, HEIKE E. 2010: **Audiovisuelles Übersetzen. Ein Lehr- und Arbeitsbuch**. Narr Verlag, Tübingen, 45.

³ LAMBERT, J. 1988: “**Language and Social Challenges for Tomorrow: Questions, Strategies, Programs.**” In: Gambier (ed.): *Translating for the Media University of Turku*. Centre for Translation and Interpreting. 131.

⁴ BRONDEEL, H. 1994: “**Teaching subtitling routines.**” In: *Meta, Journal des traducteurs* 39 (1): 28.

Şöyle ki, her iki çeviri türünde de kaynak dil erek dille aynı anda kullanılmaktadır. Her ne kadar simultan çeviri sözlü düzeyde gerçekleşse de, bu çeviri yönteminde de alt yazıda olduğu gibi zaman sorunu söz konusu olmakta, bundan dolayı erek metin mümkün olduğunca kısa, yani özet olarak sunulmaktadır.

Gottlieb, alt yazıyı, görüntüyle eş zamanda yazılı olarak gerçekleşen ve izleyici tarafından aracısız, yani doğrudan doğruya algılanan eklemeli ve çok imgeli bir iletişim aracı olarak değerlendirmektedir⁵. Bu çeviri türünde diyaloglar, görüntü ve ses üçlüsü bir blok oluşturmakta, bundan dolayı söz konusu çeviri eylemi çok boyutlu bir gösterge mekanizması olarak düşünülmektedir. Bu mekanizmada Gottlieb'in de belirttiği gibi, sesle görüntü süresi eş zamanda gerçekleştiği için, alt yazı metni birkaç cümleden uzun olmamalıdır⁶.

Hurt ve Widler (1998: 261) alt yazıyı, “bir film diyalogunun kısaltılmış çevirisi, ekranda veya beyaz perdede görülen orijinal metnin ilgili kısmıyla senkron (eş zamanlı) olması” şeklinde tanımlamaktadır⁷.

Bräutigam ise, alt yazıyla işitsel olanın görsel olana çevrildiğini, bir başka ifadeyle alt yazının [“fonetiğin grafiğe aktarılması”] olduğunu ileri sürmektedir⁸. Bräutigam'ın bu tanımını şöyle bir çizelgeyle açıklayabiliriz.

<u>Kaynak Dil</u>		<u>Erek Dil</u>
Diyalog (konuşma)	Çeviri kanalı	alt yazı
Ses		alt yazı
Görüntü		Görüntü

Bu çizelgeden orijinal metindeki diyaloglar (konuşmalar) ile ses unsurlarının erek dilde alt yazı olarak görüntü unsurlarıyla birlikte eş zamanda ekranda olması ve söz konusu olayları bir bütün olarak tamamlayacak şekilde düzenlenmesi gerektiğini anlıyoruz. Burada yabancı bir filmin alt yazı olarak çevrilmesi, konuşulanın yazılına dönüştürülmesi anlamına gelmektedir. İzleyici, yabancı dilde duyduğunu, kendi dilinde

⁵ GOTTLIEB, H. 2001a: “**Untertitel- Authentizität oder Storfaktor.**” In: Schnitt Nr. 21, 1/2001, 13.

⁶ GOTTLIEB, H. 2001a: 15.

⁷ CEDEÑO ROJAS, M. 2007: **Arbeitsmittel und Arbeitsabläufe beim audiovisuellen Übersetzen**, edited by Rosa Agost and Frederic Chaume Varela, 88.

⁸ BRÄUTIGAM, T. 2001: **Lexikon der Film- und Fernsehchronisation.** Stars und Stimmen: “Wer synchronisiert wem in welchen Film?” Lexikon-Imprint-Verlag, Berlin, 24.

okumaktadır. Ancak, duyma ile okuma aynı hızda gerçekleşmeyebilir. Bu nedenle alt yazıda orijinal diyalog metninde kısaltmalar veya metinden çıkarmalar yapılmaktadır. Hatta kimi zaman diyalogun özeti verilmek zorunda kalılabilmektedir. İfadeler kısa, öz ve net olarak aktarılmaktadır. Zira film hem izlenmekte, hem dinlenmekte hem de okunmaktadır. Bu nedenlerden dolayı alt yazı metninin oluşturulmasındaki asıl amaç, filmin anlaşılabilirliğini sağlamaktır. Zira izleyici, görüntünün anlamını alt yazıyı okuyarak tamamlamaktadır. Karakterlerin konuşmaları erek dile çevirmen tarafından uyarlanırken, ses ve görüntü erek dilde olduğu gibi yansıtılacak, ancak bunların anlamı alt yazı vasıtasıyla anlaşılacaktır. Bu arada görüntüde karakterlerin konuşmaları ile alt yazının anlam bağlamında birbiriyle uyumlu olması gerektiğini unutmamalıyız. Zira izleyiciler bir yandan alt yazıyı okuyacak diğer yandan da okuduğunu izlediği görüntüyle ilişkilendirecek ve böylece hiç zorlanmadan konuyu anlamış olacaktır.

Diğer yandan, alt yazının teknik anlamda da taşınması gereken özellikler söz konusudur. Öncelikle, yazı, görüntü ile uyumlu olmalıdır. Bir başka deyişle oyuncunun konuşması ile alt yazı eşzamanlı işlemelidir. Yazının ekranda kalma süresi izleyicinin muhtemel okuma hızına göre belirlenmektedir. Yazı karakteri ve boyutu belirlenmiştir. Bir defada kaç satır yazı olması gerektiği bellidir.

Ancak, bu teknik özellikler nedeniyle alt yazı metnini mümkün olduğunca kısaltmaya çalışmak bir hata olur. Metin, mümkün olduğunca değil, gerektiğince kısa olmalıdır. Bir başka deyişle, metin, teknik sınırlamanın izin verdiği ölçüde uzun olmalıdır. Böylece filmin görüntü karesi ve senaryo diyalogu ile ilgili aktarılacak istenen bilgi, alıcıya daha net olarak ulaşmış olacaktır⁹.

Chiaro¹⁰, Gottlieb'den¹¹ yaptığı alıntıyla alt yazının, “filmsel ortamda sözlü mesajlarının *farklı bir dilde oluşturulması*, yazılı metnin bir veya daha fazla kanalının olması durumunda görüntüde *orijinal yazılı mesajla eşzamanlı verilmesi*” şeklinde tanımlanabileceğini belirtmektedir.

⁹ SNELL-HORNBY, M. 1999: **Handbuch Translation**. [et al.] (Hrsg.).2. verb. Aufl. Tübingen: Stauffenburg, 261.

¹⁰ CHIARO, D. 2009: **Issues in Audiovisual Translation**. In J. Munday (Ed.), *The Routledge Companion to Translation Studies*. (Revised edition). (pp. 141-163). Oxon: Routledge. 145.

¹¹ GOTTLIEB, H. 2001b: “**Anglicisms and TV Subtitles in an Anglified World**” In: Gambier, Y. & Gottlieb, H. (Hrsg.) (2001): *(Multi) Media Translation- Concepts, Practices and Research*. John Benjamins Publishing Company. Amsterdam/ Philadelphia. 87.

Dublajda olduğu gibi, alt yazı da, diller arası ve dil içi çevirilerde kullanılmaktadır. Örneğin bazı TV programları, işitme engelli izleyiciler için alt yazı kullanmaktadır. Alt yazı için zaman ve yer sıkıntısının olması, çeviride bazı dilsel kısıtlamalara neden olabilmektedir. Nitekim izleyicinin alt yazı içeriğini hızlı bir şekilde anlayabilmesi için, net bir ifade, kısa tümceler, basit sözdizimi, düzenli noktalama işaretleri tercih edilmelidir. Her alt yazı mantıklı sözdizimsel birim oluşturur, bu nedenle de satır kesintilerine dikkat edilmelidir. Kısıtlı olan zaman ve yer mümkün olduğu kadar etkin kullanabilmek için, bazı diyaloglar atlanabilir veya eksiltilebilir anlatımla verilebilir. Ancak bunu yapabilmek için atlanan veya kısaltılan yerlerden dolayı filmin anlaşılabilirliğine yol açmaması gerekmektedir¹².

Alt yazının en önemli avantajı filmin orijinal sesleriyle izlenebiliyor olmasıdır. Böylelikle filmin özgünlüğü bozulmamış olduğu gibi, kaynak dile (kısmen) hâkim olan bir izleyici, onu alt yazı ile kıyaslayabilir. Diğer bir avantajı ise, dublaj tekniğine kıyasla daha az masraflı olması nedeniyle birçok ülke tarafından tercih edilmesidir.

Alt yazı için en önemli dezavantaj ise, alt yazıyı okumak için dikkatin görüntüden yazıya kayıyor olması nedeniyle filmin tam takip edilememesidir. Başka bir açıdan bakıldığında ise, alt yazılı filmlerin farklı bir dezavantajı, okuma-yazması olan ve iyi görebilen izleyici gerektirmesidir. Ancak her izleyici okuma-yazma bilemeyebilir veya yaşlı izleyiciler yazıyı takip edecek kadar iyi göremeyebilir. Yine, yazının ekranda kalış süresi, yavaş okuyan veya zor okuyan izleyiciler için sorun olabilmektedir. Özellikle çocuk filmlerinin alt yazılı olması uygun değildir.

Bu dezavantajlarıyla birlikte, Chiaro, dinlerken okumak zorunda kalmaları nedeniyle bazı izleyicileri için yorucu bir eylem olan alt yazının, gelişen teknoloji sayesinde artık, kullanıcı dostu yönünde üretilmeye başlandığını, estetik tasarımdan yoksun soluk renkli alt yazıların yerini koyu renkte yazılmış alt yazıların aldığını ifade etmektedir¹³. Chiaro, bu teknik gelişmelerin haricinde, alt yazılarda ayrıca, karmaşık sözdizimlerin yerini basit ifadelerin aldığını, yazım ve noktalama işaretlerine dikkat edildiğini, göz hareketini en aza indirgeyebilmek için üst satır alttakine göre uzun olacak şekilde alt yazı tasarımlarının geliştirilmiş olduğunu da eklemektedir.

Diller arası alt yazı çevirilerinde anlam ilişkileri bilimsel literatürde çok az irdelenmiştir. De Linde¹⁴, araştırmasında bu konuyu değerlendirirken, alt

¹² CEDEÑO ROJAS, M. 2007: 88.

¹³ CHIARO, D. 2009: 151.

¹⁴ DE LINDE, Z. 1999: **The Semiotics of Subtitling**. Manchester: St. Jerome

yazı çevirilerinde tümcelerin biçiminden ziyade anlam boyutuna ağırlık verilmesi gerektiğini vurgulamakta ve tümceler arasında anlam birimi oluşturan öğeleri dört noktada özetlemektedir:

1. Tümceleri birbirine bağlayan bağlaçlar
2. Tümceler arası ileriye ve geriye yönelik ilişkiler kuran dilsel öğeler
3. Diyaloglarda eksilteli yapılar ve birbirinin yerine geçen dilsel öğeler
4. Eş anlamlı sözcük ilişkileri

De Linde'nin sunduğu bu dilsel öğelerin alt yazıyı üretmede dikkat edilmesi gereken önemli dilsel unsurlar olduğunu anlıyoruz. Çünkü izleyiciler tümcelerin derin yapısında yer alan bu öğeleri tanımakta ve kendi dil dizgelerinde zaten kullanmaktadır. Durum böyle olunca izleyici, bunlarla oluşan anlamı kavramakta zorlanmayacaktır.

Gerzymisch – Arbogast¹⁵, “alt yazıda sunulan bilgilerin yapısı” başlıklı araştırmasında Fransızca “ A Fisch Callend Wanda” adlı filmin Almanca alt yazısını yapısal yönden analiz etmiş ve bu yapıların filmdeki görsellerle anlamlı bütün oluşturduklarını filmin değişik kesitlerinden verdiği örneklerle açıklamıştır.

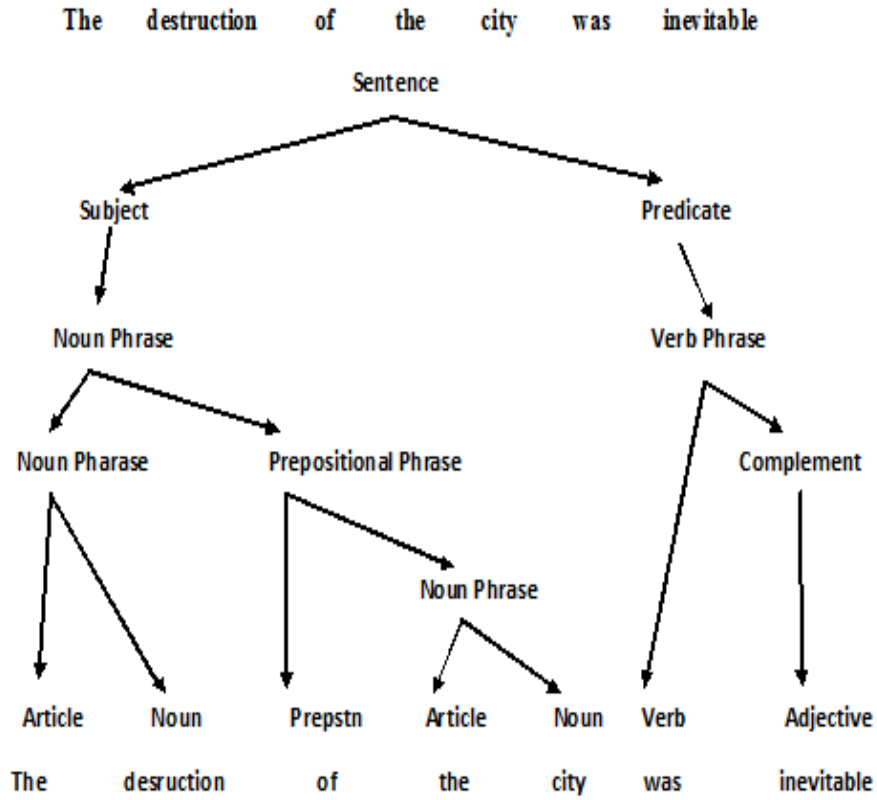
Gerzymich-Arbogast, ayrıca araştırmasında yukarıda sözünü ettiğimiz dilsel öğelerin alt yazıda derin yapının oluşmasında son derecede önemli rol oynadığını vurgulamakta, bunları dikkate almadan oluşturulacak bir alt yazının söz eylem boyutunun anlaşılmasında bir takım sorunların yaşanabileceğini belirtmekte ve bu sorunların giderilmesi için alt yazıda yukarıda adı geçen dilsel öğelerin göz önünde bulundurulmasını önermektedir.

Aynı görüşü paylaşan Karamitroglou¹⁶, alt yazının kolayca anlaşılması için, sözdizim kurallarına uygun olarak hazırlanması, derin yapıdaki her bir dil unsurunun dilbilgisel işlevinin ve anlamının açık seçik olarak göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamakta, aşağıda İngilizceden örnek olarak verdiğimiz bir cümlenin derin yapısını şöyle bir çizelgeyle izah etmektedir:

Publishing. 28.

¹⁵GERZYMISCH-ARBOGAST, H. 2004: “**Subtitling and Information Structuring.**” In: Translation Studies in the New Millennium. An International Journal of Translation and Interpreting. Volume 2 (2004). 91.

¹⁶ KARAMITROGLOU, F. 1998: **A proposed set of subtitling standarts for Europe.** In: Translation Journal available from <http://accurapid.com/journal/04stndrd.htm> [Accesed April 2011], 45.

Karamitroglou, bu çizelgede “ **The destruction of the city was inevitable**” (**şehrin tahrip edilmesi kaçınılmazdı**) tümcesinin derin yapısını adım adım analiz etmiş ve önce tümceyi (Sentence) özne (Subject) ve yüklem (Predicate) olarak iki ana bölüme ayırmıştır. Ardından özne ve yüklem grubuna dahil olan dilsel öğeleri ad grubu (Noun Phrase) ve fiil grubu (Verb Phrase) diye ikiye ayırmıştır. Sonra ad grubunu, ad grubu ve edat grubu diye ikiye ayırmış ve bu arada ad grubunun bir harfi tarif (Article) ve bir addan oluştuğunu (The destruction), edat (Preposition) grubunun ise bir edat (of) ile bir ad grubundan (Noun Phrase) meydana geldiğini, ad grubunda da bir harfi tarif (Article, the) ve bir adın (city) bulunduğunu belirtmiştir.

Karamitroglou adı geçen tümcenin fiil grubunu da ikiye ayırmış ve bu grubun bir fiil / yüklem (was) ile bir sıfattan (complement) oluştuğunu göstermiştir. Bu analiziyle de, yazılı ve sözlü iletişimde, söz eylem sırasında

ifade edilen her bir tmccenin bir derin, bir de yzeyssel yapısının olduğunu, yzeyssel yapıda sembollerden oluşan dilsel ögelerin derin yapıda belli bir kurala göre üretildiğini ve buna göre bir anlam kazandığını, bunun okur ve dinleyici tarafından kolaylıkla anlaşıldığını, alt yazıyı üretirken de işte buna benzer kurallı tümcelerin üretilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Kuramsal açıklamaların ardından aşağıda alt yazısı yapılmış filmlerin değişik bölümlerinden örnekler vererek İngilizce, Almanca ve Türkçe alt yazı örneklerini yukarıda sözünü ettiğimiz ilkeler çerçevesinde irdelemeye çalışalım.

Szene 15: Der Brief

İngilizce (Orijinal metin) Almanca (Alt yazı) Türkçe (Alt yazı)

İngilizce (Orijinal metin)	Almanca (Alt yazı)	Türkçe (Alt yazı)
I'm here because I'm bored.	Ich bin hier, weil ich mich langweile.	Canım sıkıldığı için buradayım.
I am bored, wandering around. This godawful city, showing George's ugly pic.	Ich bin gelangweilt und wander' ich durch diese furchtbare Stadt. Ich halte den Leuten Georges Bild unter die Nase.	Bu iğren şehri gezerken sıkıldım. İnsanlara George'un irkin fotoğrafını gsteriyorum.
Talking to a lot of snotty, stuck – up, intellectually inferior British faggots. Jesus, they are tight.	Ich rede mit jeder Menge Rotznsiger. Eingebildeter,intellektuelle minderwertiger, britischer Schwulen	Pis, sümüklü pek çok kişiyle konuşuyorum. Kendini beğenmiş basit, İngiliz homolarıyla

Yukarıdaki tabloda gördüğümüz filmin orijinal replikleri İngilizcedir. Filmdeki orijinal replikleri Almanca ve Türkçe alt yazılarıyla karşılaştırdığımızda hem daha önce izah ettiğimiz alt yazı oluşum ilkeleriyle hem de içeriksel ve biçimsel anlamda örtüştüğünü söyleyebiliriz. şöyle ki, alt yazının bilimsel literatürde en fazla iki satır ve her satırda 35 sözcükten fazla olmaması gerektiği belirtilmektedir¹⁷.

Yukarıdaki Almanca ve Türkçe alt yazı örneklerindeki film repliklerinin, orijinal metinde olduğu gibi alt yazıda en fazla iki satırdan

¹⁷ JUNGST, HEIKE E. 2010: 45.

oluşturduğunu, her satırda da 35 sözcükten çok daha az sözcüğün yer aldığını ve orijinal metnin içeriğini yansıttığını görüyoruz. Buna göre izleyiciler böyle bir alt yazıyı kısa bir sürede okuyarak görüntüyle ilişkilendirebilecek ve dolayısıyla içeriği de kolaylıkla anlayabilecektir. Biçimsel açıdan baktığımızda, Almanca alt yazı örneğinin Türkçe alt yazıya kıyasla İngilizce orijinal metnin biçimsel özelliklerini neredeyse birebir karşıladığını, Türkçe alt yazıda ise oldukça farklı bir yapılanmanın olduğu dikkatimizi çekmektedir. Söz konusu farklılık özellikle sentaks, yani sözdizimi düzleminde görülmektedir. Bilindiği gibi İngilizce ve Almanca dünya dillerinin akrabalık ve yapısal yönden sınıflandırılmasında aynı grupta, yani çekimli diller grubunda, Türkçe ise farklı bir dil grubunda yani eklemeli diller grubunda yer almaktadır. Durum böyle olunca, İngilizce ve Almancada yukarıdaki örneklerde de olduğu gibi bir söylemin üretilmesinde genellikle normal bir tümcede sözdizimsel açıdan özne + yüklem + nesne kuralı uygulanırken Türkçede özne + nesne + yüklem kuralı uygulanmaktadır. Bunun yanı sıra diğer tümce örneklerinde İngilizce ve Almancada yine bir benzerliğin, Türkçede ise bunlara göre daha farklı bir yapılanmanın söz konusu olduğu görülmektedir. Buna göre, yukarıda örneğini verdiğimiz alt yazı çevirisinde olduğu gibi İngilizceden Almancaya, ya da Almancadan İngilizceye bir alt yazı çeviri işleminin yapılmasının Türkçeye kıyasla daha kolay olacağını söyleyebiliriz. Aynı şey diğer çeviri türleri için de geçerlidir.

Szene 2: 'Archie und Wendy' İngilizce Orijinal dialog

Wendy	I spent the morning trying to get the waste disposal man to come , and had lunch with Marjorie Brooks who took up the entire meal complaining about her husband , then I had to play three rubbers with Philipa Hunter and I came back here and Sanderson's have sent the wrong flowers...
--------------	--

Almanca Alt yazı

Wendy	Den Vormittag über habe ich versucht, einen Termin mit dem Spermüll zu vereinbaren.
	Und dann habe ich mit Marjoriwe Brooks gespeist, die sich während des gesamten Essen über ihren Mann beschwert hat.
	Danach spielte ich drei Runden Romme mit Philippa Hunter.
	Und als ich wieder hier war, hatten Sandersons die falschen Blumen geschickt.

Türkçe Alt yazı

Wendy	Öğleden önce çöp atık işlerine bakan birinden randevu almaya çalıştım.
	Ve ardından tüm yemek boyunca eşinden şikayet eden Marjoriwe Brooks ile birlikte yemek yedik.
	Daha sonra Philipa Hunter ile üç defa iskambil oyununu oynadım.
	Ve buraya geldiğimde, Sanderson'ların yanlış çiçekler gönderdiğini fark ettim.

Yukarıdaki örnekte yine İngilizce orijinal bir metnin Almanca ve Türkçe alt yazı örneklerini görüyoruz. Teknik açıdan baktığımızda İngilizce orijinal metnin, Almanca ve Türkçe alt yazıda biçimsel açıdan değişikliğe uğradığını, ayrı ayrı tümceler biçiminde alt yazının öngördüğü ilkeler doğrultusunda yapılandığını görmekteyiz. Daha önce de belirttiğimiz gibi, alt yazıyı düzenlerken alt yazının iki satırı aşmaması ve boşluklar dahil olmak üzere her bir satır için 35 karakterlik bir yazı alanının olmasına dikkat etmek; bir başka deyişle, filmde ya da dizide geçen konuşmayı alt yazıda daracak bir alana sığdırmak ve uzun ifadelerde cümlelerin “anlaşılır” olmaktan çıkmasının önüne geçmek gerekmektedir. Sözü ettiğimiz bu ilkeler yukarıda verdiğimiz örnekte de uygulanmıştır. Bu ilkelerin hem biçimsel hem de içeriksel açıdan her zaman bire bir yerine getirilebileceğini söylemek oldukça güç olmaktadır. Ancak mümkün olduğu kadar orijinal metnin biçimsel ve içeriksel özelliklerinin alt yazıda zor da olsa, bir şekilde yansıtılması gerekmektedir. Söz konusu güçlüğü özellikle iki dil ve kültür farklılığından kaynaklandığını, bunu bir anda çözümlenemeyen kolay olmadığını burada yineleyebiliriz. Bu arada Luyken Georg-Michael'in de belirttiği gibi¹⁸, alt yazı çevirilerinde alt yazıların çok büyük bir çoğunluğunun dinleyerek değil, filme ait kaynak dil metinleri kullanılarak yapıldığını, kimi alt yazı çevirmenlerinin işi daha da kolaylaştırmak için film ve dizileri 5-10 dakikalık bölümlere ayırdığını, kırk dakikalık bir diziyi çevirmek için 4-8 saatini ekran başında geçirdiğini, kimilerinin ise düzgün bir iş için 2 ila 10 gün vakit harcadığını, aslında “sahih” bir alt yazı çevirisinin ortalama beş günde, yani 40-50 saatte yapıldığını unutmamalıyız.

Bu noktadan hareketle çevirinin özel bir alanı olan alt yazı çevirisinin hemen yapılabilecek kolay bir iş olmadığını belirterek, iyi bir analiz ve sentez yapma yetisi ile her iki dil ve bu dillerin ardındaki kültür hakkında geniş bir bilgi ve büyük bir deneyim gerektirdiği çıkarımını yapabiliriz.

¹⁸ LUYKEN, Georg-Michael 1991: **Overcoming Language Barriers in Television Dubbing and Subtitling for the European Audience**, University of Luton. 45.

Szene 15: 'Der Brief'**İngilizce Orijinal dialog****Almanca Alt yazı****Türkçe Alt yazı**

Otto	<p>They get rigor mortis in the prime of life in this country. (They are) Standing there with their hair clenched just counting the seconds till the weekend, so that they can all dress up like ballerinas and whip themselves into a frenzy at the flat at four</p> <p>2B, Saint... To be honest, I er...hate them. I mean, pretending they're so fucking lawyer er...superior</p>	<p>Die kriegen hier Todesstarre in der Blüte ihres Lebens!</p> <p>(Sie) stehen dort mit ihren angeklatschten Haaren</p> <p>und zählen nun die Sekunden bis zum Wochenende,</p> <p>um Punkt 4 Uhr an dem sie sich dann wie eine Ballerina verkleiden können.</p> <p>2B, Saint...</p> <p>Um ganz ehrlich zu sein, äh... ich hasse sie.</p> <p>Ich mein'. (sie) spielen vor, so verdammt, Anwalt.</p>	<p>Hayatının baharında burada ölüme mahkûm ettiler.</p> <p>Orada karmakarışık saçlarıyla dikilip duruyorlar.</p> <p>Hafta sonunun gelmesini iple çekiyorlar.</p> <p>Tam saat 4 de bir balerin gibi giyinerek Saint 2 B Nolu adrese kendilerini atmak için sabırsızlanıyorlardır.</p> <p>Doğrusunu söylemek gerekirse, ben onlardan nefret ediyorum.</p> <p>Çok iyi avukat numarası rolünü yaptıklarını sanıyorum.</p>
-------------	--	--	---

Bu örneklerde de alt yazı çevirisinde orijinal metnin sadece dil boyutunun ele alınmadığını, bununla birlikte dil dışı göstergelerin ve bunların arasında özellikle ekranda yazı için kullanılacak alanının da dikkate alındığını görüyoruz. Bu alan çeviriyi yönlendirmede önem kazanmaktadır. Yukarıda İngilizce orijinal metnin ilk tümcesinde geçen “in

this country” (bu ülkede) ifadesi Almanca ve Türkçe alt yazıda geçmemekte, bunun yerine ekranda alt yazı için ayrılabilir yer sıkıntısından dolayı sadece “burada” sözcüğü yer almaktadır. Dolayısıyla burada bir kayma ya da bir kısıtlama, bir başka deyişle eksiltili bir anlatım söz konusudur. Sözü edilen eksiltili anlatım büyük ihtimalle yer ve seyircinin en kısa sürede okuma durumu göz önünde bulundurulduğundan yapılmıştır.

Alt yazı çeviri sürecinde değişikliğe uğradığı saptanan bir başka kayma da tümcelerin biçimsel özelliklerindedir. Bilindiği gibi film çevirisi yazınsal bir çeviri türüdür. Yazınsal eserler sanat eseri oldukları için, bu eserlerin yapılanmasında sözü güzelleştirmek, zenginleştirmek, daha kolay anlaşılmasını sağlamak ve okuru ve seyirciyi etkilemek amacıyla kimi zaman deyimler, abartmalar, yermeler, atasözleri, mecazlar, bir dile özgü deyiş tarzları gibi bir dizi dilsel öğeler ön plana çıkmakta ve söz konusu eserin biçimsel özelliklerini oluşturmaktadır. Yazınsal metinleri sanat katına yükselten bu tür deyiş tarzlarının bir dilden başka bir dile çevirisinde, deyimden deyimle, mecazın mecazla, atasözünün atasözleriyle çevrilmesi önerilmektedir.

Yukarıda İngilizce özgün metinde geçen “ They are standing there...” (orada duruyorlar) ifadesi deyim olmayan bir ifadedir. Bu ifade Almanca alt yazıda yine aynı anlamda deyim olmayan “**Sie stehen dort...**” ifadesiyle eşleştirilmiştir. Aynı ifade Türkçe alt yazıda deyimsel bir ifadeyle “**Orada dikilip duruyorlar**” şeklinde verilmiştir. Ayrıca yine İngilizce kaynak metindeki normal ifade tümcesi “**...just counting the seconds till the weekend**” (**Hafta sonuna kadar saniyeleri sayıyorlar**) Almanca alt yazıda normal bir ifade cümlesiyle “**...zählen die Sekunden bis zum Wochenende**” (**Hafta sonuna kadar saniyeleri sayıyorlar**) verildiği halde Türkçe alt yazıda bu ifade “**Hafta sonunun gelmesini iple çekiyorlar**” deyimleriyle verilmiştir. Görüldüğü gibi yukarıdaki alt yazı çeviri sürecinde çevirmenlerin özgün metnin biçiminden ziyade özellikle içeriğinin aktarılmasına özen göstermişlerdir. Bunu yaparken, kimi zaman kaynak dil birimlerinin çevirisinde aynen kaynak dildeki içeriksel özelliklerin erek dilde olduğu gibi aktardıklarını, kimi zaman da kaynak metin birimlerini erek dil kültür normlarına dikkat ederek çevirdiğini, ve bu arada eklemeler, kısaltmalar yaptığını, alt yazı için ekrandaki yer sıkıntısını da göz önünde bulundurduklarını görüyoruz.

SONUÇ

Yabancı film çevirisinde söz konusu olan alt yazı kavramını, izleyicilerin, yabancı dilde duyduklarını, kendi ana dillerinde okuması, yani konuşulanların yazılı hale getirilmesi veya dönüştürülmesi işlemi olarak

tanımlayabiliriz. Bu işlemde alt yazının hem dinlemek hem de okumak gibi iki temel boyutunun olduğunu, bu iki boyutta izleyicinin filmin içeriğini, bir başka deyişle görüntünün anlamını alt yazıyı okuyarak tamamladığını söyleyebiliriz. Bu araştırmada kendi başına bir takım kural, kaideleri olan ve özellikle film çevirisinde kullanılan alt yazının özel bir çeviri türü olarak değişik boyutları bilimsel literatürün ışığında somut örneklerle irdelendi. Bu çeviri türünde çevirmenin orijinal metindeki replikleri aktarırken, alt yazının ekranda görüneceği sınırlı yer ve zaman uyumu sorununu da göz önünde bulundurarak öncelikle izleyici tarafından belli bir sürede okunmasına ve görüntüyle birlikte anlaşılmasına imkan verecek şekilde düzenlenmesi; alt yazının en fazla 2 satırdan oluşması ve her satırda en çok 35 sözcük ve açık seçik bir ifade tarzı ile tümcelerinin kısa, sözdiziminin mantıklı, tutarlı ve basit olması, ayrıca düzenli noktalama işaretlerinin bulunması gerektiği vurgulandı. Bu arada çevirmenin kültürel farklılıklardan dolayı içeriği bozmadan, yani filmin anlaşılmasını engellemeden bir takım eklemeler, çıkarmalar, teknik sınırlamanın izin verdiği ölçüde kısaltmalar, eksiltili anlatımlar yapabileceği, ayrıca ifadeyi güçlendirmek, sıradan dil kullanımlarından kaçınmak ve daha etkili olabilmek için kimi zaman söz oyunlarına da başvurabileceği belirtildi.

Ayrıca alt yazıda göz önünde bulundurulması gereken en önemli husus olarak, alt yazının görüntü ile uyumlu olması, bir başka deyişle oyuncunun konuşması ile alt yazının eşzamanda ekrana gelmesi gerektiği belirtildi. Bunun yanı sıra alt yazıda izlenecek film içeriğinin anlaşılabilirliğini sağlayacak açık ve net ifadeler kullanmak gerektiği ortaya konuldu. Araştırmanın akışı içinde kuramsal olarak betimlemeye çalıştığımız noktaları daha da somutlaştırmak için, Almanca ve Türkçe alt yazısı yapılmış orijinal İngilizce filmlerden değişik örnekler alındı ve bu örneklerle alt yazının özellikleri gösterilmeye ve kuramsal bölümde ileri sürdüğümüz hipotezler kanıtlanmaya çalışıldı.

Özet olarak çevirmenlerin yazınsal metinlerin özel bir çeviri türü olan alt yazı çevirisinde iki kültür arasında aracılık görevi üstlendiğini; bu görevin bir yandan kaynak dildeki replikleri çözümlenmek, bunu hem içerik hem de biçim açısından erek dile en doğru bir biçimde aktarmak, diğer yandan da bu replikleri ekrandaki yer ve zaman uyumunu da dikkate alarak aslına en yakın, en doğal anlatım biçimiyle sunmak olduğunu vurguladık. Ayrıca çevirmenin, filmdeki repliklerin her bir unsurunu yan yana getirip birbiriyle karşılaştırmak, ölçmek, tartmak, değerlendirmek ve böylece iki dil ve kültür arasında bir eşdeğerlik kurmak gibi sorumluluklarının da olduğunu belirttik.

KAYNAKLAR

- BAKER, M. (Ed.) 1998: **Routledge Encyclopedia of Translation Studies**. (First edit). London & New York: Routledge.
- BRONDEEL, H. 1994: “**Teaching subtitling routines.**” In: *Meta, Journal des traducteurs* 39 (1): 26-33.
- BRÄUTIGAM, T. 2001: **Lexikon der Film- und Fernsehynchronisation**. Stars und Stimmen: “Wer synchronisiert wem in welchen Film?” Lexikon-Imprint-Verlag, Berlin.
- CEDEÑO ROJAS, M. 2007: **Arbeitsmittel und Arbeitsabläufe beim audiovisuellen Übersetzen**, edited by Rosa Agost and Frederic Chaume Varela, 77–88.
- CHIARO, D. 2009: **Issues in Audiovisual Translation**. In J. Munday (Ed.), *The Routledge Companion to Translation Studies*. (Revised edition). (pp. 141-163). Oxon: Routledge.
- DE LINDE, Z. 1999: **The Semiotics of subtitling**. Manchester: St. Jerome Publishing.
- GERZYMISCH-ARBOGAST, H. 2004: “**Subtitling and Information Structuring.**” In: *Translation Studies in the New Millennium. An International Journal of Translation and Interpreting*. Volume 2 (2004).85-103
- GOTTLIEB, H. 2001a: “**Untertitel- Authentizität oder Storfaktor.**” In: *Schnitt* Nr. 21, 1/2001, 12-15.
- GOTTLIEB, H. 2001b: “**Anglicisms and TV Subtitles in an Anglified World**” In: Gambier, Y. & Gottlieb, H. (Hrsg.) (2001): *(Multi) Media Translation- Concepts, Practices and Research*. John Benjamins Publishing Company. Amsterdam/ Philadelphia. 249-258.
- HURT, C. ve WIDLER, B. 1998: **Untertitelung/Übertitelung. Handbuch Translation**, In: Snell-Hornby, M. et. al. (eds.), Tübingen: Stauffenburg. 261-263.
- JUNGST, HEIKE E. 2010: **Audiovisuelles Übersetzen. Ein Lehr- und Arbeitsbuch**. Narr Verlag, Tübingen
- KARAMITROGLOU, F. 1998: **A proposed set of subtitling standarts for Europe**. In: *Translation Journal* available from <http://accurapid.com/journal/04stndrd.htm> [Accessed April 2011]
- LAMBERT, J. 1988: “**Language and Social Challenges for Tomorrow: Questions, Strategies, Programs.**” In: Gambier (ed.): *Translating for the Media University of Turku*. Centre for Translation and Interpreting. 151-181.
- LUYKEN, Georg-Michael 1991: **Overcoming Language Barriers in Television Dubbing and Subtitling for the European Audience**, University of Luton.
- SNELL-HORNBY, M. 1999: **Handbuch Translation**. [et al.] (Hrsg.).2. verb. Aufl. Tübingen: Stauffenburg,